

10. Кримінальне право, кримінально-виконавче право;

Резніченко Г. С.

доцент кафедри кримінального права та кримінології,
кандидат юридичних наук,
*Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ВИПРАВНИХ КОЛОНІЙ, ПРИЗНАЧЕНИХ ДЛЯ УТРИМАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ЖІНОК

На сьогодні спостерігається ситуація, коли виправні установи призначені для утримання засуджених чоловіків та жінок є практично ідентичними, відмінності полягають у деяких режимних вимогах, а в усьому іншому ми можемо констатувати арифметичну рівність умов перебування чоловіків та жінок у виправних колоніях.

Дослідження проблем виконання і відбування покарання у виді позбавлення волі засудженим жінками у вітчизняній доктрині кримінально-виконавчого права набуло свого розвитку у наукових працях В. О. Меркулової, Т. А. Денисової, В. А. Бадири, М. П. Мелентьєва, С. В. Нікітенко, І. В. Корзун, Ю. М. Антоняна, О. С. Міхліна, В. Н. Кудрявцева, В. Е. Ємінова та ін.

Досліджуючи проблему реформування виправних установ, призначених для утримання засуджених жінок, звертає на увагу така проблема.

Відповідно до статті 93 Кримінально-виконавчого кодексу України : «Засуджений до позбавлення волі відбуває весь строк покарання в одній виправній чи виховній колонії, як правило, у межах адміністративно-територіальної одиниці відповідно до його місця проживання до засудження або місця постійного проживання родичів засудженого» [1]. Цей законодавчий припис стосується як засуджених чоловіків, так і жінок. Але уважне вивчення «Переліку найменувань органів, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України», який затверджений наказом Міністерства юстиції України 10 травня 2017 року № 1519/5 дає можливість зробити висновок, що далеко не у кожному регіоні

України створено установу, призначену для утримання засуджених до позбавлення волі жінок [2].

Згідно статті 133 Конституції України систему адміністративно-територіального устрою України складають 24 області, 1 автономна республіка (АР Крим) і 2 міста зі спеціальним статусом: Київ та Севастополь. Проте виправні колонії, призначені для утримання засуджених жінок, розташовані тільки у 9 областях з 24, визначених Конституцією України [3]. Окрім цього, розподіл виправних колоній, призначених для утримання засуджених до позбавлення волі жінок, не є рівномірним. Так, найбільша кількість жіночих виправних колоній зосереджена у веденні Південно-Східного та Північно-Східного міжрегіональних управлінь з питань виконання кримінальних покарань та пробації. У їх ведення перебуває 7 жіночих виправних колоній. Ще 6 жіночих виправних колоній, підпорядковуються Західному, Південному та Центральному міжрегіональним управлінням з питань виконання кримінальних покарань та пробації. На території Центрально-Західного міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації взагалі не функціонує жодної жіночої виправної колонії. Отже, вбачається нерівномірний розподіл жіночих виправних установ із більшою їх концентрацією у центрі, на сході та півночі країни та мізерною концентрацією на півдні та заході країни. Таким чином порушується законодавчий припис щодо відбування засудженим покарання у виді позбавлення волі у межах адміністративно-територіальної одиниці відповідно до його місця проживання до засудження. А також опосередковано порушуються соціально-корисні зв'язки засуджених жінок із сім'єю, колишнім позитивним оточенням друзів, співпрацівників. Окрім цього, збільшуються витрати на направлення засудженої до місця відбування покарання.

Ще одна проблема, що опосередковано також впливає на порядок виконання покарання у виді позбавлення волі щодо жінок, пов'язана із тим, що частина 2 статті 92 Кримінально-виконавчого кодексу України встановлює вимогу щодо роздільного тримання вперше засуджених до позбавлення волі та тих, які

раніше відбували покарання у виді позбавлення волі. Окрім цього статтею 18 Кримінально-виконавчого кодексу встановлено, що жінки засуджені до позбавлення волі за злочини будь якого ступеня тяжкості повинні відбувати призначене покарання у виправних колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами утримання [1]. Із загальної кількості виправних колоній. Призначених для утримання засуджених жінок, тільки 5 колоній є такими, що призначені для тримання неодноразово засуджених до позбавлення волі жінок, дві з яких розташовані у Тернопільській області та по одній – у Луганській (яка тимчасово не контролюється українською владою), Полтавській областях та у м. Чернігові. Отже, стосовно неодноразово засуджених до позбавлення волі жінок, виконання вимог статті 93 Кримінально-виконавчого кодексу України стає ще складнішим, оскільки колонії, призначені для їх утримання, розташовані всього у 4 з 27 регіонів України.

Із цього приводу, доцільним є аналіз деяких досліджень, в яких розглядається проблема виконання позбавлення волі щодо жінок, і міститься висловлювання з приводу доцільності утворення зовсім інших, відмінних від чоловічих кримінально-виконавчих установ.

С. В. Нікітенко пропонує за аналогією до розробленої системи ювенальної юстиції вивчити та розробити питання феміністичної юстиції, що повинна враховувати кримінально-правові, кримінально-процесуальні, кримінально-виконавчі аспекти жіночої злочинності. Складовою цього питання пропонують розглядати положення кримінально-виконавчого законодавства щодо визначення специфіки порядку та умов утримання жінок в ізоляції. Доводиться, що психофізіологічні особливості жінок мають позначитися на створенні нових жіночих установ у тих регіонах, де вони відсутні, та розукрупненні існуючих [4, с. 16-17].

І. В. Корзун пропонує утворити муніципальні (обласні) кримінально-виконавчі колонії для жінок, з відповідним посиленням та законодавчим регулюванням діяльності психолого-психіатричних служб, із визначенням статусу працівників цих служб, як таких, що не перебувають у підпорядкуванні

та службовій залежності від адміністрації установи [5, с. 21]. Заслужують на увагу пропозиції забезпечити можливість проживання в окремих кімнатах, в яких життєві умови мають бути наближені до побутових умов на волі [6, с. 47].

В. А. Бадира, професор В. О. Меркулова, професор Т. А. Денисова, які пройшли шлях від керівників виправно-трудоих установ до науковців, які присвятили свої роботи саме проблемам реалізації кримінальної відповідальності щодо жінок, доводять, що проблема особливостей виконання покарання у виді позбавлення волі щодо засуджених жінок має зайняти належне місце у кримінально-правовій, кримінально-виконавчій політиці держави. Актуальність цього питання зумовлюється наявністю більш сильного впливу позбавлення волі на особистість жінки. Аналіз поведінки засуджених жінок, які перебувають у місцях позбавлення волі (стан, характер правопорушень, загальна обстановка в жіночих установах, ступінь антисоціальних настанов, особливе значення індивідуального психолого-педагогічного впливу у процесі виправлення) надають достатні підстави для існування суттєво відмінних (від чоловічих) за режимними вимогами видів установ для утримання засуджених до позбавлення волі жінок [7, с. 82; 8, с.1, 10; 9, с.190, 191, 225, 226; 10, с.21]. Проблема специфічності умов та порядку утримання в місцях позбавлення волі засуджених жінок є складовою більш загального питання – гендерної експертизи кримінального та кримінально-виконавчого права.

Приймаючи до уваги процеси реформування пенітенціарної системи, яка здійснюється Міністерством юстиції України, зокрема передбачені «Концепцією реформування (розвитку) пенітенціарної системи України» (схвалена Розпорядженням КМУ 13.09.2017 року №654-р.) [11], що передбачає серед інших: “будівництво нових ... установ виконання покарань у великих містах України в рамках державно-приватного партнерства”. Вважається за доцільне розукрупнення існуючих та створення нових муніципальних виправних колоній, призначених для утримання засуджених жінок, у кожному регіоні України, розрахованих на незначну кількість засуджених жінок. Є доцільність у створенні муніципальних виправних колоній, призначених для утримання

засуджених жінок, розрахованих не більше ніж на 20 місць. Таким чином буде досягнуто виконання вимог Кримінально-виконавчого законодавства, а також міжнародних стандартів поводження із засудженими.

Список використаної літератури:

1. Кримінально-виконавчий кодекс : Закон України від 01.01.2004 р. № 1129-IV. Дата оновлення: 28.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>.
2. Перелік найменувань органів, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України : Наказ Міністерства юстиції України від 10.05.2017 № 1519/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1519323-17>.
3. Конституція України : Закон України від 28.06. 1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Нікітенко С. В. Профілактика корисливих та корисливо-насильницьких злочинів, скоєних жінками на тлі наркоманії : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2004. 20 с.
5. Корзун И. В. Криминологическая характеристика и профилактика женской преступности : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. М., ВНИИ МВД РФ, 1994. 23 с.
6. Тросюк Н. Христианская программа в латвийской женской тюрьме. *Аспект: Інформаційний бюлетень*. 2004. № 1 (11). С. 47-48.
7. Бадира В. А. Виправлення жінок, засуджених до позбавлення волі, як мета покарання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Запоріжжя, 2005. 241 с.
8. Бадира В. А. Виправлення жінок, засуджених до позбавлення волі, як мета покарання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2006. 17 с.
9. Меркулова В. О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності : монографія. Одеса : НДРВВ ОЮІ НУВС, 2003. 281 с.
10. Шулежко Т. А. Особливості карально-виховного впливу на неодноразово судимих до позбавлення волі жінок, які відбувають покарання у виправно-трудових установах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 1996. 24 с.
11. Концепція реформування (розвитку) пенітенціарної системи України : Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 654-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80>.